
**Gombos Katalin »Bírói jogvédelem az Európai
Unióban – Lisszabon után« c. könyvéről**

Várad Szilvia*

Gombos Katalin munkája „Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után” címmel 2011 tavaszán jelent meg a CompLex Kiadó Kft. gondozásában. A szerző a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszékének docense, ítélező bíró, aki művének fókuszába a bírói jogvédelemmel keresztül megvalósuló egyéni jogvédelmet állította.

A mű kiindulási pontja szerint az Európai Unió jogrendszere több aspektusból is egyéni jogvédelmet valósít meg, biztosítja a joghoz, az igazságszolgáltatáshoz és a jogvédelemhez való megfelelő és hatékony hozzáférést nem csupán tagállamai, hanem polgárai, az egyének számára is. Az autonóm uniós jogrend olyan evolúción ment keresztül, mely elsősorban a jogvédelmi feladatok megerősödését hozta. Ebben a folyamatban döntő szerepe volt a közelmúltban hatályba lépett Lisszaboni Szerződésnek, amely a jogvédelem terén több újdonságot is hozott.

A szerző a mű legfőbb céljaként jelöli meg, hogy ezen újdonságokat is számba véve, s a Lisszaboni Szerződéssel módosított rendelkezésekre figyelemmel naprakészen bemutassa a jogvédelem különös szintjét, a bírói jogvédelmet, azt is abból a szempontból, hogy milyen uniós jogi eszköztár áll a bírák rendelkezésére – mind nemzeti, mind uniós szinten – az egyének jogvédelmének megvalósításához.

A mű három nagyobb szerkezeti egységre bomlik, úgy mint általános rész, különös rész és a jogvédelem gyakorlati aspektusát képező szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésére vonatkozó térség.

Az általános résznek tekinthető első nagyobb szerkezeti egység „A jogvédelem alapjai, általános elméleti kérdései” címet viseli, melyben elsőként a jogvédelem történeti gyökereit tárja fel a szerző. Ezt követően a jogvédelem fogalmát tisztázza, amelyet mind az igénybe vevők szempontjából az ún. garanciális–jogbiztonsági–jogforrási megközelítésben, mind a megvalósulásában közreműködő intézmények, a rendelkezésre álló eszközrendszer aspektusából vizsgál. Ez utóbbi kérdéskör kapcsán kitér a jogvédelem nemzeti, nemzetközi és uniós színterére is, amelyek közül a jogvédelemnek az Európai Unióban intézményesült formáit részletezi.

A szerző a jogvédelem fogalmi kérdéseinek tárgyalása során általános és különös szint között is különbséget tesz, ahol az ún. különös szint a jogvédelem legfon-

---

* Egyetemi tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék.

tosabbnak tekinthető szintje, a bírói jogvédelem, mely sajátosságainak részletes elemzését ehelyütt találjuk meg. A jogvédelem alapkérdéseinek tisztázása során kikerülhetetlenek az uniós jog jogvédelmi szempontból lényeges jellegzetességei, amelyek szintén bemutatásra kerülnek.

A következő fejezetben a szerző egy, a jogirodalomban elméleti-dogmatikai vitákkal övezett területet, az Európai Unió jogforrási rendjének állapotát ábrázolja. „Ahhoz ugyanis, hogy az egyének megfelelő jogvédelmet kapjanak, szükséges a nemzeti jogrendszereikben megszokott jogforrásoktól eltérő jogforrási rend ismerete.”¹ A könyvhöz fűzött előszavában Czúcz Ottó, az Európai Unió Törvényszékének bírójára kiemeli annak fontosságát, hogy a polgárok megfelelően tájékozottak legyenek a rájuk vonatkozó jogokról és kötelezettségekről, hiszen ez jogérvényesítésük sikerének záloga.

Az uniós jogforrások hagyományos tipizálása mellett a mű részletesen tárgyalja a Lisszaboni Szerződéssel kialakított új – legfőképpen a másodlagos jogforrások terén érvényesülő – rendszert, a létrehozott jogforrási hierarchiát, továbbá a jogi aktusokra vonatkozó és a jogvédelem szempontjából fontos formai szabályokat. A szerző ezen témakör kapcsán kitér a közös kül- és biztonságpolitika eltérő jogforrási rendjére, valamint foglalkozik az ún. speciális jogforrásokkal, a klasszikus nemzetközi jog módjára létrejött joggal.

A szerző ebben a fejezetben egy rendkívül értékes, az uniós jogforrási rendszer útvesztőjében való eligazodást segítő, áttekinthető képet ad, amely kapcsán egyértelműen megfogalmazza a Lisszaboni Szerződés ezen a területen hozott újításaira vonatkozó kritikáját is, megnevezve a további felmerülő problémákat, a feloldásra nem került anomáliákat is, amelyek kapcsán plasztikus hasonlatként Dante Isteni színjátékából a Pokol kapujának feliratát idézi: „Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!”²

Az általános részen belül kerül sor az Európai Bíróság által kialakított doktrínák, továbbá az általános jogelvek bemutatására, itt az általános jogelvek között kiemelkedő szerepet betöltő alapjogok védelméről is szó esik. A Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően ugyanis az egyik legérdekesebb kérdés az alapjogok Európai Unión belüli helyzete, az Alapjogi Charta megváltozott jogi kötőerővel való érvényesülésének kérdése, az Európai Unió és az Európa Tanács jogvédelmi rendszerének egymáshoz való viszonya, mely problematikát a szerző művében alaposan körüljár, egyúttal *de lege ferenda* javaslatokkal szolgálva. A bíró jogvédelmi eszköztárból nem hiányozhatnak az uniós jog értelmezésének sajátos technikái sem, melyek az értelmezési elsődlegesség elvének alkalmazása kapcsán kerülnek bemutatásra.

A második nagyobb szerkezeti egység, a különös rész keretein belül a bírói jogvédelem különös kérdései, eljárási aspektusai kerülnek terítékre. A mű kitékint az Európai Unió Bíróságának megváltozott szerepére, a Lisszaboni Szerződéssel módosult hatásköreire, továbbá számba veszi az uniós jogalkalmazás különböző közvetlen és közvetett eszközeit. Az Európai Unió Bírósága előtt közvetlen jogvédelmet jelent az egyének számára a nem privilegizált keresetindításra jogosultak meg-

¹ Gombos Katalin: i.m. 44. o.

² Gombos Katalin: i.m. 55. o.

semmisítési és mulasztási eljárás kezdeményezésére irányuló joga, s az ezekkel sokszor összefonódó kártérítési kereset előterjesztésének lehetősége. E közvetlen eljárások magánfél kezdeményezőinek helyzetét, igényérvényesítésük megújult feltételeit mutatja be a könyv.

A műben megjelenik a bírói jogvédelem közvetett formájaként szolgáló előzetes döntéshozatali eljárás is, amely egyfajta együttműködés a nemzeti bíróságok és az Európai Unió Bírósága között. Tekintve, hogy a magánfelek közvetlen keresetek előterjesztésére való lehetőségei korlátozottak, ezért az eljárás funkciója egyrészt, hogy jogbiztonságot kíván teremteni az uniós jog egységes értelmezése lehetőségének megteremtésével, másrészt közvetett úton egyéni jogvédelmet biztosít a magánfelek számára. Az értekezés körüljárja az előzetes döntéshozatali eljárás jogvédelem szempontjából lényeges eljárásjogi problémáit, utalva az ezzel kapcsolatos magyar jogalkotási és jogalkalmazási kérdésekre, az Európai Unió Bíróságának a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével kibővült ezen eljárással kapcsolatos hatáskörére. Továbbá kitér a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése térsége vonatkozásában alkalmazandó sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás sajátosságaira, a klasszikus előzetes döntéshozatali eljárástól való eltérésekre.

Az uniós jogon alapuló jogvédelem megvalósításában ma már fontos szerep jut a nemzeti bírói fórumoknak is, ezért a közvetlenül az uniós jogon alapuló igények érvényesítése, a nemzeti bíróságok e feladatok ellátásával kapcsolatos kötelezettségei is látóterünkbe kerülnek. Az uniós jog tényleges érvényesülésének elve az Európai Bíróság esetjoga szerint megköveteli, hogy a nemzeti bíróságoknak jogában álljon közvetlenül az uniós jogon alapuló ideiglenes intézkedéseket tenni, vagy egyenesen új jogorvoslati lehetőségek megteremtésével előmozdítani a hatékony jogvédelmet. Az Európai Bíróság által kialakított elvek nyomán az európai polgárok kártérítés iránti keresetet nyújthatnak be azzal a tagállammal szemben, amely valamely uniós jogot megsértő magatartásával nekik kárt okoz. A mű részletesen taglalja e kártérítési felelősség érvényesítésének előfeltételeit. Külön fejezetet képez e témakörön belül a magánjogi jogérvényesítés lehetősége, ahol az uniós antitruszt szabályok megsértése esetén a magánfelek által elszenvedett sérelmek orvoslására szolgáló eljárások problematikáját ismerteti a szerző.

A kötet harmadik része koronázza meg a művet, amely a jogvédelem gyakorlati vetületét vonultatja fel a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése térségének átfogó bemutatásán keresztül. A jogvédelem szempontjából izgalmas kihívásokat tartalmaz e dinamikusan fejlődő terület, a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése térségének megvalósítása. A történeti kitekintést követően a szerző elsőként a polgári-, majd a büntetőügyekben megvalósuló igazságügyi együttműködés rejtelseibe avatja be az olvasót, ahol hiánypótló jelleggel a legfrissebb fejleményeket ismerhetjük meg mind a döntéshozatali rendet, mind a jogforrási hátteret tekintve.

A rendőrségi együttműködés, ezen belül különösen az Európai Csaláselleni Hivatal (OLAF) és az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) vonatkozásában szintén a teljesség igényével mutatja be az e területen elért eredményeket.

A határok ellenőrzésével, a menekültügygel és a bevándorlással kapcsolatos politikák terén való együttműködés a személyek szabad mozgásának uniós elvére fi-

gyelemmel a jogvédelemmel szoros összefüggésben áll, így megtaláljuk a műben e terület legfontosabb kérdéseit, jogforrásait. Az értekezés külön hangsúlyt helyez az egységes igazságügyi térség kialakításának uniós jogi alapú igazságügyi együttműködésére, mivel e térség létrejötte a jogvédelem szempontjából rendkívüli fontossággal bír, hiszen ez jelenti valójában a joghoz és az igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáférést. A könyv külön figyelmet szentel a térség létrehozása iránt tett harmonizációs lépéseknek, és a jövő kihívásainak, egyúttal *de lege ferenda* javaslatokat, további megvalósítandó célokat fogalmaz meg a fejlődés lehetséges irányait tekintve.

Gombos Katalin „Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után” című könyvében átfogó képet ad a jogvédelem jelenlegi állapotáról, kialakult eszköztáráról, a jövőbeni fejlődési tendenciákról. Nem elhanyagolandó megemlíteni, hogy a szerző művének elkészítése során az Európai Unió Bírósága esetjogából, valamint a vonatkozó külföldi és hazai szakirodalom tetemes mennyiségét dolgozta fel, így fedve le a legszélesebb körben mind a tudomány, mind a joggyakorlat eredményeit.

A jelen recenzió által górcső alá vett mű mind az egyetemi jogi oktatás, mind a szakma számára nélkülözhetetlen és hiánypótló jelleggel bír, egyben rendkívül hasznos útmutató a jogvédelem útvesztőiben bolyongó egyének számára.
